

Rekrutteringen av nordmenn til vinterkrigen i Finland 1939/40

Av oberstløytnant Rolf Kristiansen

Den 30. november 1939 var den finsk-russiske vinterkrig et faktum. Finnernes heltemodige kamp mot overmakten vakte straks en bølge av sympati rundt om i verden, ikke minst i Skandinavia. Spørsmålet om hvordan man best kunne komme landet til hjelp, ble straks tatt opp på mange hold.

På foranledning av general Aavatsmark mottas den 15. desember 1939 en del herrer på Grand Hotell i Oslo for å drøfte nærmere hvorledes arbeidet med å skaffe norske frivillige til Finland burde legges opp. Tilsammen var 10

fremtredende personer til stede, men for å oppnå en bredere basis, ble det besluttet å innkalle en større krets av interesserte allerede neste dag.

På møtet neste dag var bortimot 40 personer til stede, hvorav de fleste representerte forskjellige grener av næringslivet. Foruten noen offiserer, var imidlertid også enkelte professorer og tjenestemenn i stat og kommune til stede. General Aavatsmark ble valgt til møtets dirigent. Generalen hadde på forhånd utarbeidet retningslinjer for opprettelse av et frivilligkontor, og det var på møtet ingen innvendinger mot å legge disse retningslinjene til grunn for det videre arbeidet. Også oberst Astrup spilte en aktiv rolle i dette arbeidet. Han hadde vært i Stockholm og studert hvordan den tilsvarende svenske organisasjon hadde tatt til med arbeidet.

I løpet av dagene 18.—19. desember ble frivilligkontoret så opprettet i Sjøfartsbygningen i Oslo med det mest nødtørftige inventar skrapet sammen fra forskjellige kanter. Til å begynne med var omtrent hele personalet ulønnet, men etter hvert viste det seg nødvendig å ansette også en del lønnete folk.

Det var ikke bare i Oslo at et

frivillighetskontor ble opprettet. Oslo-kontoret kom imidlertid til å innta en sentral stilling vis à vis de fleste av de andre kontorer som etter hvert ble opprettet rundt om i landet. Tilsammen 19 norske byer foruten Oslo, fikk etter hvert slike kontorer.

Frivilligbevegelsen satte seg som foreløpig mål å skaffe 2000 mann fra Norge. Betingelsene for å bli antatt som Finlandssoldat varierte noe. I den første tiden fulgte en samme regel som i Sverige, nemlig å godta alle våpenføre, uansett om de hadde militærutdannelse fra før eller ikke. En la dog vekt på at vedkommende var skiløper og skytter. Det var ikke fastsatt noen aldersgrense, men det ble den 12. januar bestemt at folk under 21 år skulle avvises. Noe senere ble dette lempet på slik at også frivillige mellom 20 og 21 år kunne godtas, dersom de hadde spesielt gode forutsetninger for tjenesten. De måtte da dessuten ha sin foresattes samtykke.

Omkring 1. februar 1940 fikk imidlertid frivilligbevegelsen i Norge beskjed fra Finlandskomiteens militærbyrå i Stockholm, og som en hadde et nært samarbeid med, at Frivilligkorpset i Finland trengte folk som var *militært* utdannet og dertil dyktige *skiløpere*.

Det er klart at denne skarpe begrensning måtte bringe antallet av frivillige ned. Allerede den 27. februar meddelte imidlertid Den Finske Legasjon at den hittil strenge utvelgelse nå ikke lenger var på sin plass. I skrivet het det bl a at «Finland behøver nu alla vapenföra menn som Skandinavien kan oppbringa».

Som antydte foran var det hele tiden et nært samarbeid med svenskene. Den svenske frivilligbevegelsens transportkontor koordinerte transporten av de norske frivillige med de tilsvarende svenske, og sørget også for forpleiningen underveis. Alle transporter gikk med jernbane. Med hver transport fulgte to transportførere. Etter ankomsten til Finland ble vervingskontrakt undertegnet av den enkelte frivillige og en representant for den finske regjering. De norske frivillige ble så overtatt av befale ved det svenske frivilligkorps.

Spørsmål om bekledning og annet utstyr var vanskelig. En tok som nevnt slikte på en styrke på 2000 mann, og utstyr for denne styrke måtte skaffes så raskt råd var. Finske uniformer sydd i Norge kunne ikke skaffes før ut i februar. Av pelsjakker kunne kanskje skaffes 200 her i landet, mente man. Etter forhandlinger med Sverige fikk en imidlertid kjøpt 1000 finske uniformer der, — uniformer som skulle leveres når de frivillige kom til Torneå under transport til Finland. Etter iherdig innsats klarte en å skaffe klede til de resterende 1000 uniformer for oppsyng her i landet. Også klede for 1000 kapper ble anskaffet. Pelsjakker i forskjellige utførelser ble også etter hvert anskaffet. Hver mann fikk dessuten to par støvler.

Våpen, patrontasker og belter ble levert av svenskene ved ankomst til Finland.

Det var fra begynnelsen av klart at den norske regjering ville ta et

helt annet standpunkt til Frivilligbevegelsen enn den svenske regjering. Den svenske regjering ydet bevegelsen all den støtte som kunne rommes innen nøytralitetens ramme. Dette gjaldt bl a permisjon for befal og menige, og støtte ved anskaffelse av militært materiell. Den veldige PR-virksomhet som førtes over hele Sverige, møtte heller ikke hindringer fra myndighetenes side.

I Norge var forholdet ett annet. «Det kan ikke nektes for at de som arbeidet med frivilligsaken hele tiden hadde en følelse av at myndighetene stilte seg kjølig, og at man fra visse hold endog motarbeidet bevegelsen», heter det i en rapport fra frivilligkontoret i Oslo. Bevegelsen tok ikke sikte på verving og agitasjon, men å hjelpe dem til rette som ville *verve seg i Finland*. Det var imidlertid klart at man dog måtte informere folk om hvordan de kunne forholde seg. Når det gjaldt dette, møtte man motstand. All avertering måtte stoppes den 3. februar etter anmodning fra regjeringshold. Dette virket øyeblikkelig i nedsatt tilgang på frivillige. Myndighetene ville dog ikke motsette seg at avisene behandlet saken i form av notiser.

Den 15. februar fikk en atter tillatelse til å avertere, — en tillatelse som dagen etter ble innskrenket til at man bare kunne avertere i 1 Osloavis pr dag.

Myndighetenes restriksjoner i befalsspørsmålet var dog kanskje det alvorligste for frivilligbevegelsen. Allerede ved opprettelsen fikk man beskjed om at korporaler og menige kunne påregne militær permisjon hvis det ikke forelå særlige grunner for å holde dem tilbake i Norge, men befal av høyere grad enn korporal kunne derimot ikke innregistreres. I den første tid meldte det ca 30 befalingsmenn som måtte avvises.

Da man fra begynnelsen av var på det rene med hvor uheldig det

var at de norske kontingenter ikke kunne komme under norsk kommando, men måtte inngå i den langt større svenske kontingenten, gjorde general Aavatsmark derfor en henvendelse om saken i Forsvarsdepartementet, men med negativt resultat. Kravet om norsk befal meldte seg imidlertid med stigende styrke, og den 15. februar ble det meddelt at *vernepliktig* befal nå kunne få permisjon. Regjeringen ville dog ikke gå med på at flere enn 10 befalingsmenn ble sendt. Tillatelsen ble gitt så sent, og kommunikasjonen mellom frivilligkontorene og myndighetene var så pass dårlig, at ingen offiserer/sersjanter kom av gårde. De eneste norske befalingsmenn som kom til Finland, var derfor 3 — 4 mann som ble antatt gjennom det svenske frivilligbyrå.

Om forholdet mellom de norske frivillige og det svenske befal etter ankomsten til Finland, foreligger det delvis motstridende opplysninger. Ved frivilligkontoret i Oslo ble det f eks aldri hørt noen kritikk eller misnøye fra hjemvendte frivillige overfor svenske befal i noe høyere grader, men det var en tid adskillig misnøye med det svenske underbefalet. Etter hvert synes det dog som om også forholdet her ble langt bedre.

— — —

Tilsammen meldte 1531 nordmenn seg som frivillige, hvorav 699 mann kom til Finland. Av de 711 som ikke kom av gårde, var 97 ikke godtatt av lege, 348 ikke godtatt av andre grunner og 266 var reiseklare, men kom ikke av gårde før freds slutningen.

Av de som kom i tjeneste i Finland manglet 187 mann militær trening på forhånd, de fleste fordi de var trukket fri ved sesjon her hjemme. 18 mann var under vernepliktig alder.

Vesentligste kilde:

«Rapport fra Frivillig-Kontoret i Oslo», av 30. mars 1940.